

Katoliški GLAS

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Gorizia, Riva Piazzutta, 18 - tel. 3177
PODUREDNIŠTVO:
Trieste, Vicolo d. Rose, 7 - tel. 37603

Polletna naročnina L. 1.000
Letna naročnina L. 2.000
Letna inozemstvo L. 3.000
Poštno čekovni račun: št. 24/12410

Leto XVI. - Štev. 25 (798)

Gorica - četrtek 18. junija 1964 - Trst

Posamezna številka L. 40

Da bomo čutili versko, slovensko in socialno

Ob romanju goriške mladine na Staro goro preteklo nedeljo je bilo srečanje mladih tudi izven cerkve na prijetni ravnici pod Planjavo. Tu je mladina dala duška svojemu navdušenju s pesmijo in prijetno šalo, a so si povedali tudi resno besedo za sedanji čas. Govorila sta visokošolska Marija Češutova iz Sovodnj in visokošolec Ivan Černic z Vrha. V svojih govorih sta podala nekaj važnih misli, katere je prav, da premislijo tudi drugi mladi ljudje, ki niso bili v nedeljo na Stari gori. Zato prinašamo tu nekaj odlomkov iz govorov obeh zastopnikov mladine.

DA BOMO CUTILI VERSKO IN NARODNO

Marija Češutova je najprej poudarila pravico, ki jo imajo tudi dekleta in žene, da v javnosti povedo svoje misli in želje. Nato je spomnila na staro prislovico: Na ženi dom stoji! in pozvala dekleta, naj bodo steber naših družin: »Ne pozabimo, dekleta, na veliko nalogo, ki nas čaka, da bomo opora našim družinam in s tem naši narodni manjšini v Italiji. Naj bo velika naša ljubezen do družin, v katerih živimo, in velika naša ljubezen do naroda, katerega članice smo.« Nato je nadaljevala: »Lani smo se na Barbani spomnili 100-letnice očeta slovenske Cerkve škofa A. M. Slomška. Ne pozabimo na nauke, ki nam jih je dal, predvsem ko nas je opozarjal na temelje, na katerih naj stoji naše življenje. Prva med vsemi mi je bila vera, tista vera, v kateri ga je najprej učila njegova mati in potem domači župnik Prašnikar. O, da bi vedno imeli takih mater, kot je bila Slomškova mati, in takih dušnih pastirjev, kot je bil župnik Prašnikar!

Današnji časi so za vero mladega človeka težki, tudi za vero mladega dekleta. Ne pustimo, da bi nas od nje odtrgali miki modernega sveta in njegovi zmotni nauki. Pa tudi ne pustimo, da bi nas ostrašili tisti, ki poleg tega, da ponujajo krive nauke, hočejo tudi z ustrahovanjem in nasiljem kratiti svobodo slovenskih ljudi. Stojmo na braniku naših verskih in narodnih svetinj neustrašeni, izpovedujemo svojo vero tudi v javnosti vsaj kakor drugi izpovedujejo svojo nevero. Dekleta, vzgledujemo se po naših slovenskih materah in pripravimo se na naše važno poslanstvo: na poslanstvo matere in vzgojiteljice svojih otrok.

Moderni maliki padajo drug za drugim in jim še v grobu ne dajo miru; vidimo, kako se zmotne ideologije druga drugo pobijajo, dočim verske in duhovne vrednote stojijo trdno danes kakor včeraj in bodo stale, dokler bo sonce plodilo zemljo in bo dež dajal rasti travi in cvetju.

Draga dekleta in dragi fantje, v teh resnicah zasidrani in polni mladega ognja pojdmimo na svoje domove, na svoja delovna mesta, v šolo, na univerze in povsod nesimo pesem naše mladosti, veselje naše vere in ponos, da smo Slovenci!

Za govornico iz Sovodnj se je oglasil zastopnik fantov Ivan Černic, ki je v jasno in krepko besedo izvajal nekaj nadaljnjih misli. Tudi on je opozoril na potrebo, da živi mladina iz verskih in duhovnih vrednot. Nato je nadaljeval:

»Naše narodnostno izživiljanje pa se mora pokazati tudi v tem, da se vključujemo v zdrave slovenske organizacije, se posvetimo kulturno-prosvetnemu delu. Slovenska pesem naj znova zadobi po naših vaseh in prosvetnih domovih tisto mesto, ki ga je v preteklih težkih časih že imela.«

DA BOMO CUTILI SOCIALNO

Zatem je prešel k novim mislim. »Na žalost moramo ugotoviti, da je za slovenske javence in delavce bilo v vseh ožirih premalo storjenega,« je rekel govornik.

»Slovenski človek, ki prebije osem do deset ur dnevno v tovarni ali delavnici, kmalu zapade verski in narodni brezbržnosti v stiku z drugorodci, ki ga največkrat izpridijo v tem, kar mu je drago in sveto. Premalo je bilo doslej zanimanja za delavsko vprašanje. Zavedajoč se, od

kod prihaja največja nevarnost za naše delavstvo, bi morali vsi, ki to čutimo, pri-skočiti na pomoč temu sloju našega narodnega telesa, ki je najbolj številen in zatorej najbolj važen, v kolikor je nositelj narodnega obstoja. Vrniti bi se morali v čase Janeza Ev. Kreka. Delati bi morali tako, da bi delavstvo čutilo, da mu prožimo roko. Izbiti bi mu morali predsodek, da je vprašanje narodne zavesti monopol samo nekaterih izobražencev in ozkega kroga drugih posameznikov. Sam sem moral v pogovoru z nekaterimi slišati prav klinične izjave na račun svetlih vzorov.

Iz povedanega sledi, da bi morali za delavstvo še posebej organizirati posvetovalnice za sindikalna in gospodarska vprašanja. Postaviti bi morali, v mejah možnosti, društvene prostore, opremljene s knjižnico in drugimi sredstvi za razvedrijo. Šele potem bi lahko začeli upati na prebujenje iz mrtvila in otopelosti, v katerih danes naši delavci živijo.

Govornik je svoje izvajanja zaključil z lepimi mislimi na Ivana Trinka, katerega 10-letnico smrti ta mesec obhajamo. — O Ivanu Trinku pa povemo prihodnjic kaj več.

Romunsko - ameriški sporazum

Sporazum o razširitvi trgovinskih izmenjav med Združenimi državami in Romunijo, ki so ga podpisali v Washingtonu, dejansko potrjuje usmeritev romunske gospodarske politike, ki jo je v preteklem aprilu izrazil centralni odbor komunistične stranke. Opazovavci poudarjajo, da je najvažnejši del tega dokumenta tisti, ki govori o stališču Romunije v Comeconu. Ta namreč pojasnjuje, da mednarodna porazdelitev dela še ne pomeni osamljenosti od svetovnega gospodarstva.

Bukareška vlada je v komentarju o sporazumu poudarila, da mora Romunija imeti svoje trgovske odnose z vsemi drugimi državami, ne oziraje se na njihov socialni režim. Sodelovanje Romunije z Združenimi državami mora dokazati, da lahko kaka komunistična država razvija svoje gospodarske odnose z zapadom, izven okvira Comecona.

Taka romunska gospodarska politika je posledica njene želje, da bi dosegla določeno avtonomijo napram Moskvi. Romunsko-ameriška pogajanja, ki so se končala s povišanjem njihovih diplomatskih delegacij na stopnjo poslaništev, še dokazujejo, da so Amerikanci aktivno udeleženi v državah evropskega vzhoda. Očitki zunanemu ministru, da se doslej ni znalo vključiti v spor med Moskvo in Pekingom, so s tem pokazali za nepravilne, dasi je še prezgodaj govoriti o novi smeri politike Združenih držav.

Goldwater ali Scranton?

V ZDA je predvolilna kampanja v polnem teku. Obe glavni stranki, republikanska in demokratična, izbirata kandidata za predsedniško mesto.

Na takih notranjih stranknih volitvah republikanske stranke v Kaliforniji je nepričakovano zmagal senator Barry Goldwater, ki velja za konservativnega in neprožnega človeka. Zaradi tega njegov uspeh pred zmernejšim Rockefellerjem zaskrblja same republikance, kajti pred nasprotnikom kot je Goldwater, je predsednik Johnson (demokrat) skoraj gotov, da bo prodiral na predsedniških volitvah, ki bodo 4. novembra letos.

Zadeva z Goldwaterjem vsekakor ni še zaključena, ker so še vedno možna presenečenja in preobrti v razpoloženju volivcev.

To se je deloma že zgodilo. Guverner zvezne države Pensilvanije William Scranton se je nepričakovano odločil, da bo tekmoval z Goldwaterjem pri določitvi

V Rimu pred dvajsetimi leti

V poznem večeru dne 4. junija 1944 — pred dvajsetimi leti — so na severni strani mesta zadnje nemške čete zapuščale Rim, medtem ko so na južni strani že prodirali ameriški oklopniki generala Clarka. Odigravalo se je to, kar so pozneje označili kot »čudež Rima«. Samo roteče prošnje, molitve in žrtve sv. očeta Pija XII. so dosegle to, kar se je še pred urami zdelo nemogoče.

Pred letom dni, 18. julija 1943, po tistem strašnem zračnem napadu na rimsko mesto, je sv. oče ostro povzdignil svoj glas in zdelo se je, da so sovražne čete upoštevale ta protest. Toda proti koncu maja so se znova začeli napadi na italijansko prestolnico in vse je kazalo, da bo Rim postal bojno polje.

Sv. oče je s svojima najožjima sodelavcema, msgr. Montinijem in Tardinijem, uporabil vse svoje diplomatske zmožnosti, da bi med poveljstvi sovražnih čet prišlo do sporazuma. Dne 3. junija je zavezniška vojska iz Alžira odgovorila, da dokler bodo nemške čete ostale v Rimu, oni mestu ne bodo mogli prizanesti. Pozno zvečer tistega dne je prišel v Vatikan nem-

ški veleposlanik Weiszaecker z načrtom, po katerem bi en del mesta bil proglašen kot odprto mesto in bi ga zavezniški zasedli, potem ko bi ga nemške čete izpraznile. V Vatikanu je veleposlanik dobil odgovor: načrt naj se popravi in vse mesto naj se proglasi za odprto mesto.

Pogajanja so se mrzlično nadaljevala ves dan in vso noč. Popoldne 4. junija so zadnje nemške čete še držale postojanko med Ciampinom in Rimom in se upirale zaveznikom. Ko je noč padla na zemljo, se je odigral »čudež Rima«. Nemške čete so začele zapuščati mesto v vsej naglici, ne da bi izstrelile en sam strel. Če pomislimo, kakšno razdejavanje je nemška vojska zapustila po ostalih italijanskih mestih, predno jih je zapustila, lahko verjamemo v čudež rimskega mesta. Ob isti uri je bilo rimsko ljudstvo v ogromnem številu zbrano v cerkvi sv. Ignacija okrog čudodelne slike Matere svete ljubezni in jo prosilo, naj bi obvarovala mesto.

Zavezniški so vso noč previdno vdiral v mesto in v sončnem jutru dne 5. junija 1944 so povsod že vihrale ameriške zastave. Popoldne se na trgu sv. Petra zbrala ogromna množica, med njimi na stotine in stotine Judov in drugih političnih preganjanecv, ki so našli varno zatočišče za vatikanskimi zidovi, da dajo duška svoji brezmejni hvaležnosti sv. očetu Piju XII. in po njem Bogu in Mariji, da je bilo rimskemu mestu in njegovim prebivcem prihranjeno najhujše.

Ciper na poti k rešitvi?

Po več dneh napetosti, ki bi kmalu privedle do turškega izkrcanja na Cipru z vsemi posledicami, so se odnosi med Grčijo in Turčijo za toliko umirili, da je možno trditi, da je glavna nevarnost šla mimo. Se vedno pa ostaja dvom, ali gre samo za začasno diplomatsko premirje ali za resnično pomirjenje duhov.

Zaslugo za pomiritev je treba pripisati pobudi ameriškega predsednika Johnsona, ki je zastavil svoj vpliv na turške in grške državnike, da bi preprečil najhujše. Kakor hitro je namreč zvedel za resne turške namene o izkrcanju na otok, je poslal turškemu vladnemu predsedniku Inoniju povabilo, naj pride na obisk v Belo hišo. Istočasno pa je državnemu podtajniku Ballu, ki se je tiste dni mudil v Zenevi, naročil, naj takoj pohiti v Atene in Ankaru in posreduje med obema vladama. Že po prvem razgovoru z grškimi državniki so se pokazali prvi znaki pomiritve. Zunanji minister Papandreu je baje zagotovil, da je njegova vlada pripravljena nuditi gotova jamstva za zagotovitev pravic turške manjšine na Cipru.

Podtajnik Ball se je nato podal še v Ankaru, kjer je turškim zaveznikom odločno predložil nevarnosti za mir v Sredozemlju, če bi izvedli svojo namero o izkrcanju. Od svoje strani je zagotovil, da so ZDA pripravljene sodelovati pri iskanju jamstev za pravice turške manjšine na otoku.

Sele po teh odločnih korakih ameriške vlade se je Turčija zaenkrat odrekla enostranskemu posegu ter izrazila pripravljenost začetj direktna pogajanja z Grčijo za kompromisno rešitev, po kateri bi Turki na otoku imeli mednarodno zaščitene svoje pravice. Po zadnjih poročilih naj bi Združeni narodi prevzeli nadzorstvo nad izvajanjem statuta o manjšinskih pravicah.

Dejstvo, da sta obe strani pripravljene se pogajati za mirno rešitev spora, je vsekakor razveseljujoče. Zgleda tudi, da so tako Atene kot Ankaru sprevideli, da če pustijo nadškofu Makariosu proste roke, je rešitev ciprskega vprašanja še daleč. Grška vlada ni nič kaj navdušena nad njegovim zavlačevanjem s pomiritvijo duhov na otoku. Kritizira tudi njegovo prošnjo Sovjetski zvezi, naj mu pošlje težko orožje.

BOGATI KRISTJANI

pohujšanje za brazilskega človeka

V Braziliji vre in nihče ne ve, kdaj bo prišlo do socialnega prevrata. Eno je gotovo: na severu dežele ga bodo sprožili ne morda komunisti — temveč socialno brezbržni bogataši, ki krščanstvo zlorabljuje le v svoje sebične namene.

Škof Helder Cãmara iz mesta Recife se je o njih takole izrazil: »Za naše ljudi ni največja nevarnost komunizem — kot se to rado poudarja ob vsaki priliki — temveč fevdalna miselnost naših »fazenderos« (veleposestnikov). Če duhovnik pridiga o delavčevih dolžnostih, ki jih ima do gospodarja, ti ljudje vzklikajo: »Besede svetnika so to!« In če isti duhovnik naslednjo nedeljo govori o pravicah, ki grejo delavcu, ti »fazenderos« mirrajo: »Glejte ga, komunista!« Toda — nadaljuje škof Cãmara — ne smemo se ustrašiti teh sebičnežev. Revščine ne bomo nikdar uspeli zatreti, toda na vsak način vs mora na vsak način izvesti. Pregarji predsednik Goulart jo je hotel izpeljati s komunističnimi metodami. Sedaj, ko ga ni več, je odpadel izgovor, da gre za uvajanje komunizma. Naj torej tisti, ki so vrgli Goularta, pristopijo k dejanjem in se ne dajo izkoristiti veleposestnikom, ki bi radi revolucijo sedaj speljali na svoj mlin. Cerkev noče biti ne gluha ne slepa ob toliki bedi, ki jo doživljamo okrog sebe. Če komunisti enako kot mi poudarjamo isto stvar, naj nas to ne vznemirja. To pot odpirajo pravično zadevo, čeprav jih vodi pri tem želja po oblasti. Nas, kristjane bi moralo vznemirjati drugo dejstvo: da smo do sedaj vse preveč k socialnim krivicam molčali.«

Jasno je, da take besede posedujočim brazilskim katoličanom niso všeč. Tako so škofu Cãmari dali vzdevek: »Rdeči propagandist s škofovsko mitro.« To pa škofa ne moti. »Vem, da me proglašajo za komunista. Toda to ne bo nič za hip vplivalo na moje delo. Odločen sem, da ti reveži z brazilskega severa spet postanejo bitja s človeškim dostojanstvom.«

Ni čuda, če se je Raul Castro, brat kubanskega diktatorja, o njem izrazil takole: »Na povabilo voditelja kmečkih zvez Francisca Juliao sem obiskal brazilski sever, da si ogledam revščino tistega ljudstva. Pa ti rečem: "Dokler bodo živeli škofje kot Helder Cãmara, brazilski sever ne bo postal komunističen".«

Sestavljanje deželne vlade

Po dveh tednih pogajanj za sestavo deželne vlade obstojajo izgledi, da bo prišlo do dokončnega sporazuma. Težkoče, katere je treba premagati, so premostljive, ker predstavlja politika sorodnih gledišč med štirimi strankami zadosten okvir, v katerem bo moči najti rešitev še spornih vprašanj. Med temi vprašanji je bilo, razen v Trstu, vprašanje političnih odnosov s PSI. Socialisti so malo pred volitvami doživeli notranji razcep »levičarske struje«. Zato je treba upoštevati, — menijo v krščansko-demokratskih krogih, — in razumeti notranje težave socialistov v celotnem deželnem sklopu. Potem ko sporočilo KD spominja, da bi odklonitev sredinsko-levičarske zamisli vlade v Furlaniji-Juljski Benečiji predstavljala negativen element na vsedravnju ravnih in bi ovirala ustanovitev dežel za navadnim statutom, isto sporočilo zagovarja, naj se tudi socialiste naredi odgovorne za vlado, »dasi številčno niso potrebni«. To pomeni, da je politična stran prevladala nad številčno. To je stališče, ki je bilo postavljeno proti socialistom, ki zagovarjajo, da ni potreben »sredinsko-levičarski premik« v deželi.

100.000 vernikov v procesiji

V teku procesije svetega Rešnjega Telesa, katere se je udeležilo nad 100.000 vernikov, je kardinal Vyszynski povabil prisotne, naj molijo, da bi voditelji držav spoštovali pravico do svobode in svoje dolžnosti izvrševali v pravičnosti.

Ob zaključku šolskega leta

Slovinci in Krščanska demokracija

Radio Trst A

Sporod od 21. do 27. junija

Na slovenskih srednjih šolah v Gorici

Zaključna šolska maša za vse slovenske srednje šole v Gorici je bila v stolnici v soboto 13. maja. Maševal in pridigal je katehet g. M. Komjanc; maša je bila zborna.

Ta dan so tudi razobesili na posameznih šolah izide v minulem šolskem letu. Uspehi so bili naslednji:

Enotna nižja srednja šola

Izdelali so:
I. a. - Brajnik Herman, Komel Gregor, Frandolič Darij, Kogoj Jožef, Mucci Jordan, Pausič Rudolf, Pivk Pavel, Klanjšček Gabrijela, Klanjšček Marjeta, Komjanc Vida, Prinčič Neva, Radetti Anita, Radetti Bernarda, Tabaj Iva.
I. c. - Beccia Oskar, Cernic Lucijan, Legiša Silvan, Mozetič Ivan, Sobani Gabrijel, Budal Lucijana, Ferletič Franca, Jakončič Loreta, Klanjšček Sonja, Radetti Ermini-ja, Skok Ana.

I. d. - Cogni Franko, Gravner Franc, Jakin Marij, Missio Leo, Buzzzi Venera, Kojančič Lavra, Stanič Adrijana, Suligoj Nevenka, Uršič Marija, Vižintin Sonja.
V vseh štirih razredih je 16 dijakov padlo, 16 jih pa ima popravne izpite.

4. gimnazija

Izdelali: Bresciani Nevina, Koren Marija, Primožič Ida, Spacapan Bernard; zavrženi 4 dijaki.

5. gimnazija: vsi dijaki so pripušeni k sprejemnemu izpitu v I. licej.

I. licej

Izdelali: Cernic Karel, Korsič Marija, Mikuluš David, Pahor Angel, Valentinič Emil. — Popravne izpite ima šest dijakov; zavrženi en dijak.

II. licej

Izdelali: Gravner Nadja, KOMAC Peter (z odkliko), Terpin Robert, Valentinič Slavka. — Popravne izpite imata 2 dijaka.

III. licej: vsi dijaki so pripušeni k zrelostnemu izpitu.

I. učiteljske

Izdelali: Klanjšček Adrijana, Zavadvlav Majda. — Popravne izpite 1 dijak; zavržena 2 dijaka.

II. učiteljske

Izdelali: Bric Nevenka, Leban Maja, Paulin Nataša, Plesničar Ester. — Popravne izpite 4 dijaki.

III. učiteljske

Izdelali so: Carrara Zmagoslava, Hvala Stanislava, Lasič Marija. — Popravne izpite 2 dijaka.

IV. učiteljske: vsi dijaki so pripušeni k učiteljskemu usposobljenostnemu izpitu.

CASTNO SE JE IZKAZALA

Vsako leto dijaki srednjih šol pišejo obvezno šolsko nalogo za dan drevos. Sloves pride z ministrstva. Slovenske šole se tudi udeležujejo tega natečaja. Letos je dijakinja 3. razreda nižje gimnazije SEVER Vanda napisala najboljšo nalogo v vsej goriški provinci. — Cestitamo dijakinji in njenim profesorjem!

NAGRAJENCI IZ VEROUKA

Pri vsakoletnem natečaju iz verouka (Concorso Veritas) so letos zmagali na slov. srednjih šolah tile dijaki:

Nižja gimnazija: Spacapan Peter in Cevdek Metoda; Strokovna šola: Perkon Jožef; Učiteljske: Hvala Stanislava; Gimnazija-licej: Bresciani Nevina.

Narodno kapitulanstvo ali besede in dejanja

Primerjajmo dva politična dokumenta! Dne 5. marca 1964 je Slovenska kulturno-gospodarska zveza razposlala slovenskim političnim in drugim organizacijam tiskano izjavo, v kateri našteva slovenske narodne zahteve, od katerih ni smemo odstopiti. V 8. točki pravi: »Ne more se ustanoviti nobena nova občina ali spremeniti obstoječa meja z namenom, da se spremenijo (prejudicira) narodnostna sestava občine.« To so kar lepe besede in z njimi mora soglašati vsak zaveden Slovenec. Škoda da so samo besede, kajti SKGZ govori eno, njeni volilni somišljeniki, kot je n. pr. sovođenski župan g. Jožef Češcut, pa govorijo in delajo drugače.

G. Češcut je namreč v svoji uradni lastnosti kot župan na občinski seji izjavil in dal o izjavi tudi glasovati (čemu?), da čez petdeset let sovođenske občine ne bo več, kajti Gorica da jo bo zadavila. Srečen človek, ki ve tako natančno, kaj bo čez petdeset let! Zato ker čez petdeset let njegove občine ne bo več, je sprejel predlog (čigav?), naj se zgradijo tovarne v Sovodnjah, stanovanjske hiše pa v Gorici. Govoril je tudi o nekem medobčinskem regulacijskem načrtu, kot da že obstoji. Le kje ga je videl? Kdaj so v Sovodnjah sklepal o njem? Kdo ga pozna? Kaže, da so g. župan Češcut naselili nekemu prišepetavcu, ki se rajši skriva v senci, kot da bi stopil v javnost in povedal svojo misel, če se mu zdi, da je vredna, da jo zvemo.

Dnevni red seje, ki jo je župan sklical,

je vseboval tudi točko: Poročila. Sele na seji so svetovavci slišali ta poročila.

Na dnevnem redu ni bila torej razprava glede industrijskega področja. Zaradi tega ni moči pri najboljši volji razumeti, zakaj in na podlagi katerega zakona je župan odredil glasovanje o njegovem poročilu.

Tak postopek je pravno ničen in vsa zadeva je brezpredmetna.

Slabo bodočnost prerokuje g. Češcut kmetiskemu stanu. Za kmete v Standrežu in Sovodnjah ni več bodočnosti, ni več življenja. Zato vsi v fabrike! To svojo modrost učeno podpira s številkami. Številke govore jasno, se ne motijo, samo razumeti jih je treba. Njegov pogled sega od Steverjana do Doberdoba. Slaba se piše našemu kmetu. Ali pa je g. Češcut že kdaj slišal, da poglavar v socialističnem raju Hruščov kupuje žito v Ameriki za tisto Rusijo, ki je bila v »gnilih« časih žitnica Evrope? Ali se mu ni posvetilo, da je tega stanja krivo zanemarjanje kmetijstva?

Veliko nam pove dejstvo, da so Češcutovo izjavo objavili istočasno Primorski dnevnik, Il Piccolo in Gazzettino. Istočasno! Res da je v obeh italijanskih listih malo drugače počesana. Vprašujemo, kdo je izročil tema dvema listoma italijanski prevod Češcutove izjave? Kdo je ustvaril politično linijo med slovensko rdečo levico in italijansko buržujsko desnico, ki je zapela veseli rekviem pred grobom slovenske narodne skupine na Goriškem, ki ga kopljejo neodgovorni kapitulanti?

sorte motoriziranih vozil pa tudi dolga vrsta voz s konjsko vprego. Zdaj držijo nemške posadke samo večje kraje ob cesti: Sempas, Crniče, Ajdovščino, Vipavo. Le tu pa tam še svigne mimo kak nemški avto.

»In naši ljudje? Razbeglenci in razhajkanci?« je silil vanje Krištof.

»Civilni pobegleci, ki so se ob prihodu Nemcev umaknili od glavne ceste višje v hribe, zdaj polagoma kapljajo domov. Crniški dekan msgr. Novak je zanje posredoval pri Nemcih, češ da gre le za »begunce iz strahu«, za žrtve vojne panike. Nemški poveljnik je izjavil, naj se mirno vrnejo domov, in je celo odredil, naj se brž izročijo povratnikom posebne prepustnice, s katerimi se jim jamči nekaznivost in vsestranska varnost. Skupno s temi pobegleci se vračajo tudi razhajkanci iz partizanskih odredov, tih, razprskani, tudi ranjeni. Dekan Novak se je močno potegnil tudi za vas odpeljance: odločno je protestiral zaradi splošne racije in postal pismeno zahtevo na nemško oblast v Gorico, naj vrne pobrance.

»In žrtve? Jih je veliko padlo?« je Lipe stavil vprašanje, ki nam je bilo najbolj pri srcu, a ki smo se ga bali postaviti. Zen-

ske so za hip premolknele, slišali so se vzdih, nekatere so z robci segle k očem, nato pa so vseprek hitele pripovedovati. Vsa dežela odmeva od joka, slehera vas šteje svoje mrtve, ni je družine, ki bi ne trepetala za tem ali onim svojim članom. Vseposod preiskujejo polja, griče, gozdove: nepoznane mrličke pokopavajo kar na kraju smrti, domačine nosijo na pokopališče. Crniški dekan je poslal semeniščnika Antona Ušaja s fanti in dekletki pobirat padle na Planino nad Ravne; trupla, ki ležijo po njivah proti Batujam in Vogerskem, je ukazal zakopati, kjer ležijo; ko zapusti vas nemška posadka, jih prenesejo na pokopališče.

»V Vrtovinu, v Kamnjah in Stomažu so ljudje kot brez glave,« je pripovedovala neka Kamenjka, »župnikov Staniča in Zagarja ni še nazaj. Nemci so ju odpeljali. Nekaj starejših možakov je šlo pokopavat mrličke, da že zaudarjajo in da je nevarnost za kužne bolezni, pravijo. Pa kaj, ko niso delu kos! Veliko jih leži vzdolž Vipave in v Čavenskem pogorju gor do Kuclja. Pa še hujske je, trdijo, proti Predmeji in na Angelski gori, kjer so se spopadli Nemci s partizani.«

»Svetokriški župnik Andrej Simičič,« jo

je prekinila neka Velikožabljka, »je te dni zakopal kar štiri Dobravce, ki so jih Nemci poželi, ko so bežali pred njimi. In pri nas v Velikih Zabljah tudi pogrešamo nekaj fantov. Za enega, Kristelja Kopalovega, že vemo, da je na dan preloma goriške fronte, 25. septembra, utonil v Lijaku. Nemški tanki so prigrmeli in četica Velikožabljec se je pričela umikati. Miloš Kopalov se je potuhnil v gosto turščico, brat Kristelj in Branko Živec pa sta se pognala v beg proti Lijaku. Pred njima je zarezal globok tolmun, če bi ga obšla le nekaj korakov na desno, bi ga z lahkoto na plitvini prebredla, ali besno sovražnikovo streljanje, ki jima je bilo že tik za hrbtom, ju je zbegalo, da sta planila v hrumeče vodovje. Branko je srečno preplaval, Kristelja pa je silni tok zavlekel s sabo. Prijatelj se je pognal v vrtince, potopljenec se ga je krčevito oklenil, oba sta bila v smrtni nevarnosti, pa Branko se mu je izvil in Kristelj je izginil v hudournikovih valovih. Oče ga je šel iskat, rekli so mu, da leži neznan utopljenec v grobu tik porušenega mosta na Vipavi pri Renčah: odkopal ga je in spoznal po laseh.«

Tesno za nami je stopala skupinica

ljudi, ki jih je Bog ustvaril po svoji podobi — ampak ustvarjajo celo umetno razliko med Slovenci na Tržaškem, Goriškem in v Beneški Sloveniji.

Dalje jim moramo očitati, da goriškim demokratičnim Slovincem niso izpolnili obljub, katere so jim bili dali lani pred političnimi volitvami.

Umetno raznarodovanje slovenskih krajev z načrtnim naseljevanjem neslovincev je poseg, ki si ga v taknem obsegu ni privoščil niti fašizem.

Na Tržaškem se je položaj slovenske manjšine po letu 1954 delno izboljšal, delno pa celo poslabšal v primeri s položajem pod zavezniško vojaško upravo. ZVU je dala pripadnikom slovenske manjšine samostojno upravo slovenskih šol, ki je bila po I. 1954 postopno okrnjena. Nekaj podobnega se je zgodilo na radiu.

NAJHUIŠI UDAREC

Najhujši udarec pa je prišel za našo manjšino tam, kjer smo ga najmanj pričakovali: v novi deželi Furlanija-Juljska krajina. Čeprav je določilo, da mora naša dežela dobiti posebni statut, utemeljeno z obstojem slovenske manjšine in kljub obljubam pokojnega De Gasperija ter zagotovilom italijanske diplomacije, ki je med pariškimi pripravami ital. mirovne pogodbe in ob raznih drugih prilikah branila po prvi svetovni vojni pridobljene obmejne kraje z obvezo, da bodo v samoupravnih deželah pravice tam živečih manjšin zagotovljene s posebnimi statuti, je posebni statut dežele Furlanija-Juljska krajina slovensko manjšino skoro popolnoma prezrl in je sploh ne omenja z imenom.

Se več. Pravilnik novega deželnega sveta, ki je bil gotovo zasnovan v uradih tukajšnjih »krščanskodemokratskih političnih tajništveh, ne upošteva dejstva, da je svetovavec Slovenske skupnosti glasnik in zastopnik slovenske narodne manjšine ter mu hoče zamašiti usta z nedemokratičnimi in diskriminacijskimi členi. Da ne bi mogel dati raznih izjav, ga hočejo s predpisi pravilnika poriniti v neko mešano svetovalsko skupino, katere glasnik ne bo Slovenec. Prav tako hočejo predpisati, da morajo vsak predlog v svetu podpisati vsaj štirje svetovavci. To pomeni, da slovenski zastopnik ne bi mogel postaviti najbistvenjših predlogov v korist slovenske manjšine, ker si je težko predstavljati, da bi jih bili pripravljali ali smeli podpisati svetovavci italijanskih strank.

Že iz tega lahko vidimo, da je odnos Krščanske demokracije do slovenske skupnosti kljub rahlemu napredku še zelo negativen zlasti takrat, ko je treba krščanska in demokratična načela o jezikovnih manjšinah izpričati z dejanji.

NISMO NACIONALISTI, A ZAHTEVAMO SVOJE PRAVICE

Nihče nam ne more očitati nacionalizma, če stvarno in mirno iznesemo, kaj nam še manjka. In kakšen je odnos Slovenske skupnosti do Krščanske demokracije? Demokratičen in stvaren. Tudi v tem primeru zagovarjamo demokratični Slovenski splošno načelo, da mora ineti naša manjšina lastne politične organizacije in preko njih lastno politično zastopstvo ter predstavništvo. Sodelovanje v upravnih organih pa je možno v toliko, v kolikor je Krščanska demokracija pripravljena upoštevati, priznavati in ščititi pravice slovenske manjšine.

(a + z)

zenski, ki so pazljivo poslušale, si brisale solze in tiho zdihovale. K njim sem se obrnil in rekel: »Ves čas samo jokate. Odkod pa ste?«

GORJE V VIPAVI

»Iz trga, iz Vipave!« so odvrnile. »Kako bi ne jokale! Če bi vedeli, kako je Gorinja Vipavska trpela na pustošenju, odgonih in žrtvah! Le kako so Nemci ravnali z našimi duhovniki! O colskem župniku Jožetu Petriču ste slišali, v Podkraj so ga zavlekli in hudo poniževali, semtertja so ga vlačili in ga hoteli v samotnem kraju ustreliti, še sreča, da je končno prišel v roke patrolji, ki ji je načeloval neki Čeh, ta ga je osvobodil. Podkrajsega župnika Štefana Gnjezdo so vrgli na velikanski tank in z njim odvihrali. Nihče ne ve, če je sploh še živ. Se vedno se tresemo od tega, kar smo davi doživeli v Vipavi. Nemci so vdrli v župnišče, pograbil dekana msgr. Ignacija Breitenbergerja in ga hoteli obesiti pred cerkvijo. Da iščejo vojaškega kurata, ki se je s partizani boril na goriški fronti, so kričali, korenjaškega človeka, visokega, debelega, samozavestnega, pevca, da ga je bilo slišati čez tri griče.« (se nadaljuje)

Ob dvajsetletnici

35.

Pot smo nadaljevali v ojačeni skupini. »Partizanska vojska«, so spotoma pripovedovale, »se je raztepla in izginila, kot da se je udrla v tla. Nikjer ni videti oboroženega človeka. Umaknili so se preko Cavnja v globine Trnovskega gozda proti Kozjih stenam, Medvedjemu vrhu in Vojskemcu.«

»Kaj pa ranjenci v bolnišnicah v Skriljah in v Lokovcu?« me je skrbelo. »Nič gotovega ne vemo. Nekateri trdijo, da so jih spravili v skrivališča v Čavenskem pogorju; drugi, da so jih Nemci zajeli, postrelili in vrgli v vodnjake, in spet drugi, da so jih poklali na cesti na Čaven skupno z begunci z goriške fronte.«

»Strašijo še Nemci po Vipavskem?« je vprašal Krištof.

»Oni dan, ko so vas prijeli, jih je bilo ko lista in trave; naslednje dni se jih je valila cela poplava skozi Crniče in Ajdovščino proti Razdrtemu; v nepretrgani vrsti so hrumele proti vzhodu vse

